

Проф. д-р на ик. н. Димитър М. Иванов

ИКОНОМИЧЕСКО МИСЛЕНЕ, ПРАКТИКА И ИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА В ЕРАТА НА ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА

(Продължава от бр. 1)

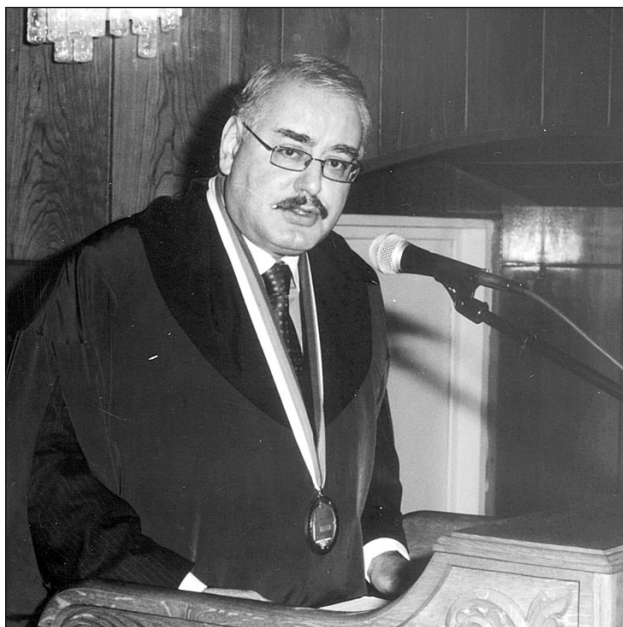
Тези думи са актуални. Един от големите ни проблеми е между това, което имаме, и това, което си мислим, че трябва да имаме. Това е морален проблем; той не е икономически, но е дълбоко свързан с мисленето при изработването на политиката ни. **Затова наблягам на това в словото си.**

За вече един дълъг период България разходва повече, отколкото създава. Бързото и негативно увеличаване на дефицита по текущата сметка се вижда от сравнението между величината му в средата на 2005 г. - 7.7 %, и днес, достигащ над 14,8 % от БВП.

Апетитът ни за потребление създава проблеми, които вече са твърде сериозни и заплашват здравето на икономиката. Ние внасяме много големи обеми стоки, финансови фирми, което е част от процеса на приватизация, както и чрез потребителски заеми. Търговският дефицит се повишава не защото той финансира инвестиции; обратно, той финансира потребление, и то главно в сектора на нетъргуваните навън стоки. Този процес се засилва и се превръща в една символична разпродажба на домашно имущество.

Ние продаваме, за да платим текущото потребление, след което заемаме отново, за да си позволим бъдещо потребление. Но скоро вече няма да има какво повече да продаваме, тъй като икономиката ни ражда с темп, по-нисък от това, което искаме да консумираме. Проблемът е в размерите на това явление, което със сигурност ще доведе до обедняване в дългосрочен период. По отношение на дефицита по текущата търговска сметка вече всяко „типично“ четиричленно семейство у нас е средно чист вносител на над 2050 евро стоки всяка година (за сравнение с 2004 г. тази цифра бе 1000 евро). Освен това взетите заеми и кредити на човек от домакинство нарастват с 13,1% спрямо осеммесечието на 2005 г.

Кое то означава, при статистическите данни, с които разполагам, че всяко четиричленно семейство има: символичен дълг от дефицита по търговската сметка + жилищен дълг + дълг по необезпеченото кредитиране за различни видове стоки + символично участие в изплащането и на външния дълг на страната, като общата сума на тези задължения при една оптимис-

тична оценка надхвърля **4500 евро** на година. Не включвам очакваните разходи по увеличени лихвени проценти по заеми, увеличени цени за публични услуги и др.

Разбира се, нарастването на този дълг е важен стимул за потреблението и вноса. Високите цени на жилищата също допринесоха за този бум на потреблението и вноса.

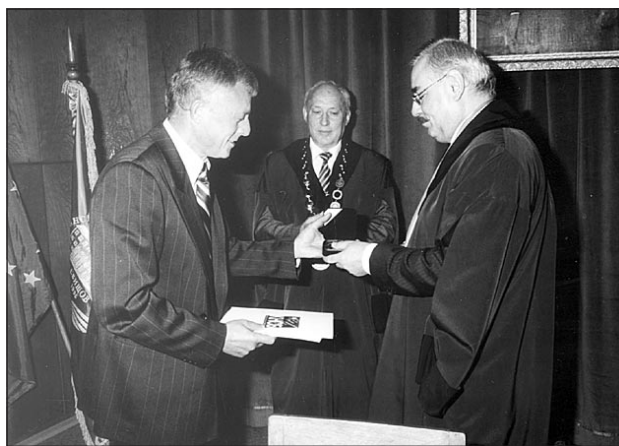
Но за една голяма част от населението обслужването на този дълг ще бъде болезнено, особено в **песторната преса** на надувания се балон на цените на жилищата, липсата на активен вторичен пазар, растежа на енергийните цени, повишаваните се лихви по заемите и конкуренцията от страна на европейски фирми.

Още един акцент. **Икономическата логика сочи, че при намаляване на данъчната тежест фирмите и населението използват част от относително увеличени доход, за да увеличат потреблението си.** Това играе ролята и на стимулатор на икономическия растеж и е нормално. Проблемът обаче е, че използването на една по-голяма част от доходите за едно увеличено потребление **редуцира** още повече общия обем на националните и частни спестявания. Това редуциране налага страната ни да заема от чужбина, освен ако националните инвестиции не намалеят дотолкова, че да офсетват намалението на спестяванията. Тъй като това не може да стане, то се стига до още по-голямо повишаване на текущия търговски дефицит. Получава се така, че стимулираме вътрешното потребление чрез увеличаване задлъжнялостта на фирми и граждани и го намаляваме чрез бюджет-

ния излишък. **Помислете върху това.**

Темпът на спестявания е, който рефлектира върху акумулирането на благосъстояние. Ако не спестяваме, независимо от това колко много инвестиции финансираме, възвръщаемостта от това инвестиране няма да бъде достъпна за българина.

За последните 7-8 години българската икономика извървя гигантски крачки, за да навакса своето историческо закъснение от останалите централноевропейски страни. Постигнатата макроикономическа стабилизация е важна основа пред идващия процес на конвергенция в еврозоната. Но

голямата ирония на икономическата политика е в това, че успехът в стабилизацията на икономиката носи своите собствени рискове. Както подчертава А. Грийнспан, всяка икономическа политика, успешна в рамките на един период от време, редуцира възможностите за гъвкавост, за промяна на икономиката, а оттук възможностите за предвиждане на идващите рискове и подготвяне на съответни отговори^[19].

Включвайки се в европейското икономическо пространство, **ние сме изправени пред двойно предиз-**

викателство, което е противоречиво. Трябва да повишим конкурентоспособността на икономиката ни и същевременно да подобрим радикално социалния модел и социалната справедливост.

При положение, че изоставането ни и в двете сфери е с минимум от 2 десетилетия и при всички налични натрупани вътрешни противоречия. На фона на очертаващ се в средносрочен аспект слаб „изсмукващ“ растеж от страна на ЕС единственият начин за обновяване на икономиката ни е една принципна политика на нова динамика на растежа, основана на радикално повишаване на производителността на труда и цялостна модернизация. Изработването на такава политика е национално предизвикателство пред икономическата ни наука и практика.

Обръщайки се към студентите, искам да кажа, че вие ще работите в един глобален свят на постоянен противоречия, на непланирани последиствия и неочаквани реалности. Стандартите за икономически и бизнес знания са абсолютно ясни, това са стандартите на глобалната икономика и конкурен-

ция. Независимо къде ще работите и се развивате - дали в Павликени или в Лондон, във Франкфурт или във Видин, в Хонгконг или в Петрич - още отсега трябва да сте сигурни, че ще бъдете тотално експозирани като личности, като професионалисти на една невиджано агресивна и изобретателна световна конкуренция.

Помнете, че истинското предизвикателство към образованието ви е в способността му да ви научи как да мислите като икономисти. Пред вас има толкова много избори и възможности. Вие ще бъдете граждани и господари на един нов свят, чиито граници тепърва ще се изясняват; свят с повече хора, много от тях може би като вас „вече (Продължава на стр. 14)

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Blinder, Alan, Keeping the Keynesian Faith, World Economics, Vol. 2, No 2, April -June 2001, 105 - 140

Bordo, Michael, Barry Eichengreen, and Douglas Irwin (1999). „Is Globalization Today Really Different than Globalization a Hundred Years Ago?“ NBER Working Paper No. 7195, June.

Charles Jones „Growth and Ideas“ from *The Handbook of Economic Growth* (ed. Philippe Aghion and Steven Durlauf), Elsevier, 2005

Crisuolo, Chiara, and Ralf Martin (2005). „Multinationals and U.S. Productivity Leadership: Evidence from Great Britain,“ Centre for Economic Performance, Discussion Paper No. 672, January.

Elhanan Helpman's *The Mystery of Economic Growth*, Harvard University Press, 2004

European Central Bank, 2005, Convergence Report

Friedman, Milton, *Capitalism and Freedom* (Chicago: University of Chicago Press, 1962), Chapter 1, „The Relation Between Economic Freedom and Political Freedom,“ pp. 7-17.

Globalization and the New Priorities of the IMF Speech by Rodrigo de Rato, Managing Director, IMF At Circulo de Economna, Barcelona, Spain, October 20, 2005

Gomez-Salvador, Ramon, Musso, Alberto, Stocker, Marc, and Turunen Jarkko, Labour productivity developments in the euro area, European Central Bank, Occasional Paper Series, NO 53, October 2006

Hayek, F.A. 1984. *Money, Capital, and Fluctuations: Early Essays*. Roy McCloughry, ed. Chicago: University of Chicago Press.

Ivanov, Dimitar M., *International Business: A European Perspective*, Stanley Tornes Publishers, 1996, editor Brian Dawes

James, Harold (2001) *The End of Globalization: Lessons from the Great Depression*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Kurz, Christopher (2006). „Outstanding Outsourcers: A Firm- and Plant-Level Analysis of Production Sharing,“ Finance and Economics Discussion Series 2006-04, Federal Reserve Board, March.

Lawrence H. Summers Harvard University, Speech at the Third Annual Stavros S. Niarchos Lecture Institute for International Economics, Washington, DC, March 23, 2004

Machovec, F.M. 1995. *Perfect Competition and the Transformation of Economics*. London and New York: Routledge.

Maddison, Angus (2001). *The World Economy: A Millennial Perspective*, Paris, France: OECD Development Centre.

Mises, Ludwig von. 1962 *The Ultimate Foundation of Economic Science, An Essay on Method*. Princeton, N.J.: D. Van Nostrand

Powelson, John P., *Centuries of Economic Endeavor: Parallel Paths in Japan and Europe and Their Contrast With the Third World*, University of Michigan Press, 1994

Remarks by Chairman Alan Greenspan, *The Wealth of Nations Revisited*, At Banco de Mexico's Second International Conference „Macroeconomic Stability, Financial Markets, and Economic Development,“ Mexico City, Mexico November 12, 2002

Sachs, Jeffrey D., *Friedrich von Hayek was Wrong*, in: Sustainable Developments: Welfare States, beyond Ideology; November 2006, Scientific American Magazine

Samuelson, Paul A., *Maximum principles in Analytical Economics*, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Massachusetts, Nobel Memorial Lecture, December 11, 1970

Statistics in Focus (Population and social conditions): „Social protection: cash family benefits in Europe“, No.19/2003. Eurostat.

Statistics in Focus (Population and social conditions): „Monetary poverty in EU Acceding and Candidate Countries“, No.21/2003. Eurostat.

The Challenges to Economic Policy, Address by Shigemitsu Sugisaki, Deputy Managing Director of the International Monetary Fund At the Oesterreichische Nationalbank 28th Economics Conference Vienna, Austria, June 16, 2000

The Commission Spring Report 2004: „Delivering Lisbon - reforms for the enlarged Union“, EC, 2005

The Social Situation in the European Union, European Commission, 2004

World Development Indicators - 2006, The World Bank Group, 2006

World Economic Outlook, 2005, Bloomberg, 20 October

Ганев, Г., Равнище на доверието във валутния режим в България през 1991-2003. Начален опит за клайбрация, Българска народна банка, Дискусионни материали No. 38, 2003.

Иванов, Димитър М., *България на Балканите и в ЕС*, в Икономическите предизвикателства: България - 2010, доклад за президента на Република България, София, 2005 г.

Иванов, Димитър М., *Фактори и тенденции, влияещи върху процеса на конвергенция*, в Конвергенция и Европейски фондове, икономически доклад за президента на Република България, София, 2006 г.

Стратегия за развитие на Българската народна банка 2004-2009 г., БНБ, 2004

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

19. Remarks by Chairman Alan Greenspan, *Economic flexibility*, To the National Association for Business Economics Annual Meeting, Chicago, Illinois, September 27, 2005, p.2